

**MUHAMMAD İSMAİL EL-ÛDVÎ ES-SİNDÎ'NİN (1897-1970)
ESERLERİ VE DEĞERLENDİRİLMESİ**

Saifullah BHUTTO*

Özet

Muhammad İsmail el-Ûdvî es-Sindî (1897-1970) Güney Asya'nın son dönem âlimlerindendir. İslami ilimlerin neredeyse her alanında kendisini yetiştirmiş olan el-Ûdvî, ömrünün son günlerine kadar eli kalem tutan âlimlerden olmuştur. İlim âlemine farklı alan, hacim ve dillerde olmak üzere on sekiz eser sunmuştur. Bu makaledeki amacımız, el-Ûdvî'nin eserlerini Türkiye ilahiyat düşünce dünyasına tanıtarak bunların yayımlanmasına vesile olmaktır. Eserlerinin tanıtımında eser isimlerini önce orijinal adıyla, ardından da asıl dil ile Türkçe arasında anlam bozukluğuna neden olmayacak şekilde ve orijinal anlamına da sadık kalarak, anlaşılır şekilde tercüme etmeye çalıştık. Böylece eserdeki dili bilmeyen okuyucunun eser ismiyle zihinsel bağ kurmasını amaçladık. Gerekğinde söz konusu eserin metodunu anlamak üzere örnekler verdik.

Anahtar Kelimeler: el-Ûdvî, es-Sindî, Müfredâtul'l-Kur'an, eş-Şikârpurî

Abstract

Muhammad Ismail al-Udvi as-Sindi (1897-1970) was one of the contemporary scholars of South Asia. He was born in Shikarpur city of the Sindh province of Pakistan in 1897 and died in the same city in 1970. He commenced and completed his education in his home city and then travelled to India for higher education in different Islamic institutes such as Darul Uloom Deoband, Nadvatul Ulama Lucknow etc. Despite his high academic satature, al-Udvi is not known by many because of his low profile and modest nature. He wrote 18 books on different topics of Islamic sciences in Arabic, Persian,

* Yrd. Doç. Dr., Quaid-e-Awam University of Eng, Sci. & Tech. Nawabshah, Sindh, Pakistan, bhuttosaiyullah@hotmail.com

Sindhi and Urdu languages. Unfortunately, some of his books have perished and most of his books that have survived are in hand-written form and have not been published, which makes it difficult for general benefit. This article aims to introduce al-Udvi's scholarly contributions to the academic world so that opportunities and interest will emerge for researching, editing, and publishing his valuable work.

Keywords: al-Ûdvî, as-Sindî, Mufredatu'l-Qur'an, ash-Shikarpuri

Giriş:

Muhammad İsmail b. Nabi Bahş b. Ghulâm Hüseyin b. Allah Varâyo b. Muhammad Murid b. Muhammad Dâ'ûd b. Zayn el-Âbdin eş-Şikârpûrî el-Ûdvî, es-Sindî. Allâme, Şeyh, imâm, reisü'l-müfessirin. 1897'de Pakistan'ın güney doğu eyaleti olan Sind'e bağlı Şikârpûr kentinde dünyaya gelmiştir. el-Ûdvî, ilimperver bir aileden idi. Babası Mevlâna Nabî Bahş el-Ûdvî مولانا نبی بخش العودوي (1868-1951) büyük bir âlim, mütefekkir ve aksiyon adamı idi. El-Ûdvî, ilk tahsilini küçük yaşlarda kendi memleketi olan Şikârpûr'da Mevlâna Jahân Dâd Hân Durranî'in (مولانا جهان داد خان دراني) ¹ (v. 1913 m.) mederesinde almıştır. İlk okulu bitirdiğinde babasının başöğretmen olduğu Ûdî'deki medreseye yazdırılmış ve orada babasından Dersi Nizâmî kursunu genç yaşta (21) tamamlayıp mezun olmuştur. el-Ûdvî bu resmi eğitim ile yetinmeyip ilmini arttırmak için kendi memleketi olan Sind'den çıkıp Hindistan'a yolculuk yaparak Deyobend, Dehli, Aligarh, Leknev, Sehârenpûr gibi döneminin önemli ilim merkezlerini dolaşmış ve buralarda bulunan âlimlerden ilim tahsil etmiştir. Ayrıca Mekke ve Medine'deki ilim merkezlerinden de istifade etmiştir. el-Ûdvî zeki, ilim dostu, dâhi, çocukluğundan beri ilmi seven, gösterişsiz bir hayat geçiren, süssüz elbise giyen, kendisini âlim olarak teşhir etmekten hiç hoşlanmayan, son derece takvâ sahibi, zâhid ve âbid, helâl rizka son derece önem veren, şöhretten ve zenginlerle bir arada bulunmaktan uzak duran, hayati

¹ Şikârpûr şehrinin önde gelen meşhur âlim ve vâizlerinden birisidir. Vaazlarıyla çok sayıda Hindu'yu Müslüman olmaya ikna etmiştir. Bk. Mukhtiar Ahmad, "The Doctrine of I'jâz al-Qur'ân: Al-Ûdvî's Theory and Contribution as Found in the First Chapter of His Nûr al-Îqân bi I'jâz al-Qur'ân", Doktora Tezi, Edinburg Üniversitesi, Edinburg 2012, s. 97.

boyunca verdiği dini hizmetler karşısında hiç ücret almayan, az konuşan ama hak için açıkça ve doğru konuşmaktan hiç çekinmeyen kimliğiyle tanınmış olan bir zât idi.² 1970'te doğduğu şehir olan Şikârpur'da vefat etmiş ve orada defnedilmiştir.

Eserlerini aşağıdaki gibi sınıflandırmak mümkündür:

- Kur'ân İlimleri Serisi
- İslam Yolunda Serisi
- İslam Düşmanları Serisi
- Çeşitli Konulardaki Eserleri

el-Ûdvî'nin eserlerinin yazılış gerekçeleri birbirinden farklıdır. Ancak eserlerini aşağıdaki temel sebeplerle kaleme aldığı söylelenebilir:

- Bir konuda yaptığı araştırmalar: Örneğin: *Safvetü'l-İrfân bi-Müfredâti'l-Kur'ân*

- Kurum ve kişilerden iletilen talepler: Örneğin: *Ğâyetü'l-Bahs-i fi Nakd-i Mesâili'l-İrs*

- İslam düşmanlarına yazdığı reddiyeler: Örneğin: *Ayyâmam-Ma'dûdât Cî Cedîd Tahkik Co Radd/ es-Sârmü'l-Meslûl elâ Münkir-i Hadis er-Resul*

el-Ûdvî'nin eserlerini her ne kadar yukarıdaki şekilde tasnif ettiyse de onların birden fazla kategoride değerlendirilebileceğini de ifade etmeliyiz:

Örneğin: *Tefsir Sûre Ve-Tin min et-Tefsiri'l-Cedid l'il-Kur'âni'l-Mecid* adlı eseri Kur'ân İlimleri Serisi içinde zikredilmiş olmakla birlikte, içeriği itibarıyla İslam Yolunda Serisi içinde de sayılabilir.

a) Kur'ân İlimleri Serisi:

1- *Nûrü'l-Îkân bi-İ'câzi'l-Kur'ân نور الايقان باعجاز القرآن / İcâzü'l-Kur'ân'la İman Işığının Güçlenmesi:*

Dili: Arapçadır. Pakistan'ın Sind bölgesinde bulunan meşhur "Câmia Mansûrah" medresesinin müzesinde el yazması şeklinde bulunmaktadır. Tek

² Eminullah Alavi, "Hazret Mevlâna Muhammad İsmail Ûdvî Süme eş-Şikârfuri Sahib" Mâhvâr er-Rahim Sindî, 10/5-6,(1980), ss. 3-21, s. 9; Abdulvehîd Moryani, "Mevlâna Muhammad İsmail Urf Selâhuddin Ûdvî", Mâhvâr es-Sind, İslamabad, 78, (Mayıs-Haziran 2000), ss. 27-40, s. 27.

nüshası, müellif nüshasından öğrencisi Mevlâna Nur Muhammad Dehkânî مولانا نورمحمد دهقانی tarafından nakledilmiştir. Mevlâna Dehkânî bu nüshayı müellife okuyup ondan sertifika ve icazetini almıştır.³ 1955'ten önce yazılan bu eser icazü'l Kur'ân konusundadır ve Arapça olarak yazılmıştır. Hint Altkıtası'nda bu konuda ilk ayrıntılı çaba olduğundan dolayı ayrı önem taşımaktadır.⁴ İki ciltlik bu eser 300 sayfadan oluşmaktadır. Eser üzerine Dr. Mukhtiar Ahmed araştırma yaparak Edinburgh Üniversitesinden 2012'de doktora unvanını almıştır. Aslında eserin 1. bölümü icazü'l Kur'ân konusundaki diğer kitaplardan farklıdır ve daha önce hiç ele alınmayan gerçeklerden bahsetmektedir. Bu sebeple Dr. Ahmad'ın doktora tezi *Nurü'l-Îkân'ın* birinci bölümüyle sınırlıdır. Ahmad tezinde el-Ûdvî'nin i'cazü'l-Kur'ân teorisini er-Rümmanî (v. 386 h.), el-Hattâbî (v. 388 h.), el-Bâkillanî (v. 403 h.), er-Râzî (v. 606 h.) ve Yahya b. Hamza el-Alâvî (v. 705 h.)'nin teorisiyle karşılaştırmaktadır. Ahmad, el-Ûdvî'nin i'cazü'l-Kur'ân konusunda beş farklı noktada özgün görüş sahibi olduğunu tespit etmektedir.⁵ Ona göre el-Ûdvî'den önce bu alandaki bütün âlimler i'câzü'l Kur'ân'ı Kur'ân'ın sadece dilbilimsel yapısı bakımından üstünlüğü açısından bakmışlardır. Ancak el-Ûdvî i'cazin dilbilimsel yapısının yanı sıra Kur'ân'ın içeriğine göre i'caz alanına bakmıştır ve bu konuda beş yeni nokta getirmiştir.⁶

Bu eser el-Ûdvî'nin birikimi ve benimsediği yöntemi bakımından klasik âlim olmasıyla birlikte biyoloji, anatomi, fizik, jeoloji, botanik, astronomi, okyanusbilim gibi yeni ilimleri bildiğini göstermektedir. Eserde i'cazü'l-Kur'ân hakkında sunduğu toplam 13 noktadan kendisine özgü olan beş nokta şudur:

- Kur'ân tâlimatı ve emirlerinin makul/mantıklı olması
- Kur'ân'ın bilimsel i'cazi

³ Ahmad, "The Doctrine", s. 150.

⁴ Ahmad, "The Doctrine", s. 147.

⁵ Ahmad, "The Doctrine", s. 169.

⁶ Ahmad, "The Doctrine", s. 238.

- Kur'ân'da açık (muhkem) ve alegorik / mecazi (müteşâbih) âyetlerin olması

-Kur'ân emirlerinin zorunlu (farz/vâcib), seçimli (mendub), yasak (harâm) ve hoşlanılmayan (mekrûh)'la sınıflandırılması

- Kur'ân emirlerinin kolay olması.⁷

Eserin adı bütün kaynaklarda (Ahmad hariç) *Nûrû'l-Îkân Fi Îcâzi'l-Kur'ân* diye geçmektedir. Ancak aslına müracaat ettiğimizde *Nûrû'l-Îkân bi Îcâzi'l-Kur'ân* olduğunu görmekteyiz.

2- *Safvetü'l-Îrfân bi-Müfredâti'l-Kur'ân* صفوة العرفان بمفردات القرآن / *Kur'ân Müfredâtıyla İrfânın Özü:*

Eser temel olarak Kur'ân kelimelerini açıklayan bir müfredât ya da Garibu'l-Kur'ân türü lugavi bir tefsirdir. Kur'ân müfredâtı, yani Kur'ân kelimelerini ele alan literatürde önemli bir yere sahip olan bu eser Şeyh el-Ûdvî'nin (1897-1970) en son ve en mühim eseridir. Bu eser toplam dokuz yüz beş sayfa olup, her sayfada ortalama otuz satır yer almaktadır. Nüsha iki cilttir; birinci cilt bâbu'l-elif ile (باب الالف) başlayıp bâbu'z-za (باب الزاء)'ya kadardır ve dört yüz ellibeş sayfadan oluşmaktadır. İkinci cilt ise bâbu'l-ayn (باب العين)'la başlayıp babu'l-vâv (باب الواو) ile bitmektedir ve dört yüz elli sayfadan oluşmaktadır. el-Ûdvî vâv (واو) harfini (وقى) maddesine kadar yazdıktan sonra Allah'ın rahmetine kavuştu. el-Ûdvî'nin kaldığı yerden sonuna kadar Mevlâna Abdullah Khoso tarafından müellifin vefatından kırk sene sonra tamamlanmıştır. Mevlâna onu *Tekmele Mâ Tebekkâ Min Safvetu'l-Îrfân bi-Müfredâti'l-Kurân* (تكملة ما تبقى من صفوة العرفان بمفردات القرآن) diye adlandırmıştır. Bu tekmile büyük boy defterin 40 sayfasından oluşmaktadır.

el-Ûdvî Kur'ân müfredâtının geniş ve kapsamlı birikimini *Safvetu'l-Îrfân bi-Müfredâti'l-Kurân* içinde eriterek ve bütünleştirerek sunmuştur. *Safve*, kendisinin sadece ilmi düzeyini değil, müfessir olarak yorumculuk gücünü de ortaya koyan bir eser olarak değerlendirilmiştir. Ayrıca bu eser Kur'ân'ın

⁷ Ahmad, "The Doctrine", s. 329.

anlaşılması hususunda yapılan çalışmalara kalıcı bir katkı sağladığı mütalaa olunmuştur.

el-Ûdvî *Safve*'de özellikle ele aldığı konu (kelime) ile ilgili zamanına kadar ortaya konulmuş müfredât eserlerinin en seçkinini okuruna arz etmektedir. Aslında onun telif ettiği bu eserin Kur'ân kelimelerinin anlamlarını içeren konulu bir ansiklopedi mahiyetinde olduğunu söylemek mümkündür. Bu sebeple eseri sadece sıradan bir müfredât kitabı olarak algılamak bizce el-Ûdvî'nin âlimlikteki yüksek mevkiine münasip düşmez.

Safve'nin birinci cildini 2002'de Khan Muhammad İkbâl tarafından Pencap Üniversitesi Lahor'da doktora tezi olarak çalışılmıştır. İkinci cildi ise Tekmele ile birlikte Bhutto Saifullah tarafından 2015'te Ankara Üniversitesi'nde doktora tezi olarak çalışılmıştır.

el-Ûdvî'nin bu eseri hakkında detaylı bilgi vermek için ayrı bir makale yazdık.

3- *Tefsirü'l-Kur'ân تفسیر القرآن / Kur'ân Tefsiri:*

el-Ûdvî'nin ana dili olan Sindice ile yazılmış bir tefsirdir. El yazması şeklindedir. Bu eserden hiç kimse bahsetmemiştir. Müellifin hayatı ve eserleriyle ilgili araştırma yaparken Şikârpûr kenti'nin Mehrân Akademisi Kütüphanesi'nin el yazması bölümünde bu eseri bulduk. İlk kez biz onun hakkında bilgi vermekteyiz. Bu aslında bir imlâ'î tefsirdir. Müellif, öğrencisi Mevlâna Abdulhak Rebbânî'ye özel Kur'ân dersi vermekte idi ve Mevlâna Rebbânî, hocanın derste söylediklerini bir deftere yazıyordu. el-Ûdvî derste söz konusu Kur'ân kelimesi hakkında farklı görüşleri söyledikten sonra kendi tercihini belirtip öğrencisine yazmayı emrediyordu.⁸ Ders aldığı gününün tarihini yazmıştır ve en son tarih 28/09/1970 olarak kaydedilmiştir, yani müellifin vefatından sadece iki ay önce. Bu son ders Mutaffifin sûresinden başlayıp Nâs Sûresinde bitiyor. Bu da müfredât tarzındaki bir tefsir olduğu söylenebilir, çünkü Kur'ân'ın bütünü değil her sûreden seçilmiş kelimeler alınıp açıklanmıştır ve eser bölgenin dili olan Sindicede olduğu için herkes

⁸ Abdulhak Rebbani, 26/05/2014 'te kişisel görüşme.

ondan faydalanabilir. Eser öğrencilerin kullandığı orta boylu 4 defterden oluşmaktadır, maalesef birinci defter kayıp olmuştur. Mevcut defterlere göre Tefsir A'raf sûresinin 58. âyetindeki بعد اصلاحها kelimesinin açıklamasıyla başlamakta ve Kur'ân'ın sonuna kadar devam etmektedir. Eserin dili bilimseldir çünkü öğrencisi Mevlâna Rebbânî kendisi bir âlim ve yazardır, Muhammad Hasneyn Mahlûf'un *Kelîmâtü'l-Kur'ân'ımı* Sindîceye çevirmiştir.

Tefsirinden bazı örnekler:

- Nûr Sûresi'nin 30. âyetindeki يغضوا kelimesini şöyle açıklıyor: "Erkekler gözlerini eğsin. Demek ki erkekler için de örtme hükmü var".

- Zümer Sûresi'nin 69. âyetindeki الكتاب kelimesini şöyle açıklıyor: "Bundan maksat amel defteridir, yoksa Kur'ân değildir".

- A'raf Sûresi'nin 88. âyetindeki لتعودن في ملتنا kelimesini şöyle açıklamıştır: "Dinimize geri döneceksiniz. İtiraz: Bundan şu anlaşılıyor ki Hazret-i Şuayb ve ona inananlar önce kâfir idi sonra Müslüman oldu ki ondan dolayı kavminin büyüklük taslayan tarafından "geri dönün yoksa..." diye uyarılıyor. Cevap: 1. Müminlerin hepsi değil, çoğu önce kâfirler olabilir ve tağlib (çoğunluk) kaydıyla "siz" denmiştir. 2. Kâfirler tarafından Hazret-i Şuayb'ın nübüvvetten önceki susması kâfirliği zannedilmekteydi".

4- *Tefsir Sûre Ve-Tin min et-Tefsiri'l-Cedid l'il-Kur'ân i'l-Mecid*
التفسير الجديد للقرآن المجيد/Kur'ân Kerim Tefsirinde
Yeni Yaklaşım Göre Tin Sûresi'nin Tefsiri:

Arapça olan 12 sayfalık bu eser, Tin sûresinin muhtasar tefsiridir. Eser Abbasi Karaçi Matbaası tarafından 1359'da ilk ve son kez basılmıştır. el-Üdvî, bu tefsiri yazmadaki amacı ve yöntemini şöyle ifade etmektedir:

- Müslümanlara, geçmiş tarihlerini hatırlatıp böylece şimdiki kötü durumlarına dikkatlerini çekmek ve siyasi çöküşten korumak, onlara doğru yolu göstermek,

- Müslümanları, mezhep ve hiziplere bölünme sebebi olan fer'i meselelere girmekten uzak tutmak,

- İmam Gazzalî, İbn Teymiyye ve Şah Veliyyullah Dehlevî'nin belirttiği rey tefsirinden sakınmak ve tefsirde sahabe ve tâbiine uymak,
- Selefin tefsirini değiştirmeyen ve arkeoloji uzmanları tarafından yeni keşfedilen tarihi gerçekleri ve buluşları beyan etmek,
- Müfessirlerin naklettiği zayıf rivayetlerden sakınmak,
- Medrese müfredatına alınabilmesi için muhtasar olması,
- Oryantalistler ve Hıristiyan misyonerlerin İslam hakkındaki yanlış anlayışlarını gidermektir.

Eser, öğrencisi Mevlâna Muhammad Ömer tarafından Sindîceye tercüme edilmiş, ancak basılmamıştır.

5- Kur'ân Mecîd Co Sindhî Tarcumo/ Kur'ân Kerim'in Sindîce Meâli:

Dili: Sindîcedir. Şâh Veliyyullah Dehlevî'nin oğlu Şah Abdulkâdir⁹ (1167-1230 h.)'in yaptığı Kur'ân'ın Urduca meâlinden çok etkilenmiş ve aynı tarzında bir Sindîce meâl çıkarma amacıyla öğrencisi Mevlâna Abdüllah Baloç'a on yıl boyunca imlâ ettirmiştir. Meâli daha el yazması şeklinde dururken Mevlâna Baloç hacca gidince Beluçistan'daki bir arkadaşı eşinden bu meâlîni alıp gitmiştir. Mevlâna Baloç döndükten sonra çok uğraşmasına rağmen meâlîni geri alamamıştır. el-Ûdvî yeniden başka bir öğrencisine yazdırmaya başlamış ve ölüme kadar 19. Cüze kadar yazdırabilmiştir. Eserin en son oğlu Mevlâna Ubeydüllah'da olduğu rivayet edilmiştir ama maalesef ilim âleminde bulunmamaktadır.¹⁰

b) İslam Yolunda Serisi:

6- Hakikat-e İslam حقیقت اسلام / İslam'ın Hakikati:

Dili: Sindîcedir. Büyük boylu 30 sayfadan oluşan bu eserinde müellif Şehâde gibi temel akideleri ve namaz, oruç gibi temel ibadetleri Kur'ân, Hadis ve mantık ışığında kolay bir dille anlatmakla modern, okumuş Müslüman ve

⁹ Fakih, muhaddis, müfessir. Babasının Fethu'r-Rehman (فتح الرحمان) adlı Farsça Kur'ân mealini Mozih'u'l-Kur'ân (موضح القرآن) adıyla Urducaya çevirmiştir. Bu meal Hint Altkıtası'nda en çok okunan meallerden biridir. Bk. Fakir Muhammad Cihlemî, Hedâiku'l-Henefiye, Mektebe Rebi'a, Karaçi trs, s. 488.

¹⁰ Ahmad, "The Doctrine", s. 155.

gayri müslim insanların dikkatini çekmeyi hedeflemiştir.¹¹ Eser maalesef hâlâ kayıptır.

c) İslam'ı Savunma Serisi:

7- Ayyâmam-Ma'dûdât Cî Cedîd Tahkik Co Radd/es-Sârmü'l-Meslûl
elâ Münkir-i Hadis'r-Resul على منكر حديث الرسول/Bakara
Sûresinin 184. âyetindeki Eyyâma'm-Ma'dûdât kelimesinin cedid
tahkikinin reddi:

Urduca olan ve 17 sayfadan meydana gelen bu eser, Ehl-i Kur'ân Ekolü mensuplarından biriyle yapılan tartışma ve görüşmeleri içermektedir. Adı belli olmayan bu zât tarafından söz konusu ayetin tefsirinde, Kitâb-ı Mukaddes'e dayanarak ve sünnete önem vermeyerek, Ramazan'da sadece bir gün oruç tutmanın farz olduğundan bahsetmektedir. el-Üdvî, bu zâtın ortaya koyduğu bütün delilleri, Arapça grameri, mantık ve Kur'ân'dan delil getirerek reddetmiştir. Eser, müellif tarafından isimsiz olarak yazılmıştır. Fakat sonrakiler içeriğe göre isim vermişlerdir. Kaynaklar, eserin el yazması şeklinde bulunduğunu söylerken,¹² biz onun, müellifin öğrencisi Prof. Aminullah Alavi tarafından *el-Veli* dergisinin iki ayrı sayısında, *es-Sârmü'l-Meslûl alâ Münkir-i Hadis'r-Resul* adıyla yayımlandığını keşfettik.¹³

8- Sâ'ikatu Azâbillah alâ'l-Muşrikine billah صاعقة عذاب الله على المشركين
يا الله/ Allah'a Şirk Koşanların Üzerine Allah'ın Azabının Yıldırımı:

Sindice olan bu eserini, Sind bölgesindeki iki yanlış dini anlayışa karşı yazmıştır. Biri: Peygamber efendimiz, Allah gibi gaybı bilmektedir. Diğeri: Peygamber efendimiz her şeyi, Allah gibi işitmektedir. el-Üdvî, bu yanlış akide sahiplerini, *ehl-i bid'at* ve *ehl-i dalâl* (doğru yoldan sapmış olanlar) olarak

¹¹ Ahmad, "The Doctrine", s. 162-163; Moryani, "Mevlâna Muhammad İsmail Urf", s. 38.

¹² Bk. Mukhtiar Ahmed Kandhro, "Mevlâna Muhammad İsmail Üdvî Şikârpûrî", Allama Ghulam Mustafa Kâsmi ain sandas hamasir âlim ain adîb, ed. Kâzî Khâdim, Sind Üni, Jamşoro 2007, s. 93; Muhammad İkbâl Khan, "Dirâse ve Tahkik Mahtûtü'l-İrfân bi-Müfredâtü'l-Kur'ân el-mücelledu'l-Evvel", Doktora Tezi, Pencap Üniversitesi, Lahor 2002, s. 13.

¹³ Muhammad İsmail el-Üdvî, "es-Sârmü'l-Meslûl alâ Münkir-i Hadis'r-Resul", *el-Veli* Hyaderâbâd, 10/1, (Ekim 1986), ss. 5-14.

niteler. 63 sayfalık bu eserde el-Ûdvî, Kur'ân, hadis, fıkıh, tarih ve mantıktan delil getirerek, bu anlayışın doğru olmadığını tespit etmektedir. Eser Mehrân Akademisi'nde el yazması şeklinde bulunmaktadır.

9- Risâle der Tahrîf âye es-Salâة الصلاة /Namaz رساله در تحريف آي الصلاة /Risâle der Tahrîf âye es-Salâة الصلاة
âyetlerinde edilen tahrîf hakkında bir risale:

Dili: Sindîcedir. el-Ûdvî'nin Allahdino (Allahverdi) isimli bir muâsırı, namaz âyetlerinin tefsirinde namaz vakitlerinin beş olmamadıkları iddiasında bulunmuştur. el-Ûdvî 27 sayfalık bu eserinde muâsırının bu iddiasını redetmektedir. *Safvetü'l-İrfân bi-Müfredâti'l- Kur'ân*'de de aynı kişiye فبطل "تحريف بعض المحرّفين خذله الله تعالى ان صلاة العشاء هي صلاة المغرب" diyerek sert tepki veriyor.¹⁴ Bu eser de el yazması şeklinde Mehrân Akademisi'nde (Şikârpûr, Sind, Pakistan) bulunmaktadır.

10- Itfâ' el-Firyê fî Itfâ' el-Lihye اطفاء الفرية في اعفاء اللحية /Sakal ile ilgili aldatmanın ortadan kaldırılması:

Dili: Arapçadır.¹⁵ Khan Muhammad İkbâl eserin ismini *Itfâ' el-Firyê* yerine *Itfâ' el-Fidyê* اطفاء الفدية şeklinde yazmaktadır¹⁶. Sind bölgesinin Moro ilindeki Molvî Abdülhâlik مولوي عبدالخالق isimli bir muasırı sakal bırakmanın sünnet olmadığına ve bunun belli bir miktarının olmadığına inanmaktaydı. Şeyh el-Ûdvî bu eseriyle onun görüşünü reddetmiş ve sakal bırakmanın sünnet olduğunu ve belli bir miktarının olduğunu, Kur'ân, Hadis ve İcmâ'dan delil getirerek ispat etmiştir. Eser, başta babası Mevlâna Nabi Bahş olmak üzere, Sind bölgesinin farklı illerden sekiz tane devrin ünlü âliminin imzalarıyla onaylanmıştır. Bu da onun âlimler arasındaki yerini göstermektedir. Eser maalesef kaybolmuştur.¹⁷

d) Çeşitli Konulardaki Eserleri:

¹⁴ Saifullah Bhutto, "Şeyh Muhammad İsmail el-Ûdî es-Sindî (1897-1970) ve Safvetü'l-İrfân Bi-Müfredâti'l-Kur'ân Adlı Eserinin Tahkiki (II. Cilt), Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi 2015, s. 201, (عور) maddesi.

¹⁵ Khan, "Dirâse ve Tahkik", s. 12.

¹⁶ Khan, "Dirâse ve Tahkik", s. 12.

¹⁷ Ahmad, "The Doctrine", s. 159-160.

11- Hadis: *Çihl-e Hadis / Kırk Hadis:*

Eserin dili, müellifin ana dili olan Sindîcedir. Kırk hadis ezberlemenin faziletini beyan eden meşhur hadisten etkilenecek âlimler arasında erba'ın konusu her zaman ilgi sebebi olmuş ve erba'ın isimli çok sayıda eser telif edilmiştir. Müellifimiz de bu konuda küçük bir esere sahiptir. Eserde günlük hayatla ilgili değişik konularda kırk hadis seçip Sindîce tercümelerini vermiştir. Seçtiği hadislerin bütünü değil sadece küçük bir bölümünü verdiği için hacmi bir cep kitabı kadardır. Eser farklı yayın evleri tarafından üç defa basılmıştır. En son 2012'de Mehrân Akademisi tarafından Hekim Şefi' Muhammad Samejo'nun gerekli açıklamaları ile ve Prof. Abdülvehid Moryanî'nin el-Üdvî hakkında yazdığı makale ile basılmıştır.

12- İlmi Nahiv: *Gurretu'n-Nahiv غرة النحو / Temel Arapça Sözdizimi:*

Dili: Arapçadır. Arapça sözdimi kurallarından bahseden 15 sayfalık bu eser muellifimiz tarafından daha öğrenciyken 1339/1921'de telif edilmiştir.¹⁸ Bu eser muellifimizin daha erken yaşlarda sahip olduğu Arapça uzmanlığını göstermektedir. Ancak kaybolmuştur.

13- İlmü'l Mirâs: *Ğâyetu'l-Bahs-i fî Nakd-i Mesâili'l-İrs غاية البحث في نقد غابة البحوث في نقد مسائل الارث / Mirâsla ilgili meselelerin iyi bir şekilde incelenmesi:*

Dili: Arapçadır. Şeyh el-Üdvî, 80 sayfalık bu eserinde Kur'ân, Hadis ve İcmâ'dan onlarca delil getirerek Bakara Süresi'nin miras ile ilgili 180. âyetinin mensüh olduğunu ispat eder.¹⁹ Eser el yazması şeklinde Mehrân Akademisi'nde (Şikârpûr, Sind, Pakistan) mevcuttur. Kur'ân'da nesh meselesi ile ilgili olarak müellifimizin görüşünü anlamak için bu eser çok önemlidir.

14- Tasavvuf: *Tühfetu'l-Âşîkîn تحفة العاشقين / Âşıkların Hediyesi:*

Dili: Farsçadır. Şiir kitabı olan bu eser, imana ve Allah'ı sevmeye teşvik eden on üç kaside ve 121 beyitten oluşmaktadır.²⁰ 1365/1946 yılında telif edilmiştir.²¹ Müellifin şair yönünün ortaya çıktığı ve onun deha

¹⁸ Alavi, "Hazret Mevlâna Muhammad İsmail", s. 18.

¹⁹ Ahmad, "The Doctrine", s. 157.

²⁰ Kandhro, "Mevlâna Muhammad İsmail", s. 94.

²¹ Ahmad, "The Doctrine", s. 161; Moryani, s. 333.

derecesinde sahip olduğu şiir gücünün tezahür ettiği bir eserdir. Eser maalesef kaybolmuştur.

15- Fetâvâ: Mecmû'etu'l-Fetâvâ مجموعة الفتاوى / Fetâva Koleksiyonu:

el-Ûdvî'nin hayatının son yıllarında verdiği fetvaların koleksiyonudur. 161 sayfalık bu eser inanç, ibadet, gelenek, bid'at, yemin ve taahhüt, aile kanunu, ticari işler, yeme ve içme ile ilgili Müslüman toplumu tarafından yaşanan meselelere dair 200 civarında fetvadan oluşmaktadır. El yazması şeklinde Mehrân Akademisi'nde bulunmaktadır. el-Ûdvi, Şikârpûr kentinin baş müftüsü olduğu için, bölgedeki sıradan Müslümanların yanında âlimler bile ona müracaat etmekteydi.²² Bu bakımdan eserin yayımlanmasıyla ilim âlemine büyük bir katkı sağlayacağı kanısındayız.

16- Fetvâ 'adm-i Muvâlât فتاوى عدم موالات / Sivil itaatsizlik ile ilgili fetva:

Hindistan'da, İngiltere ve müttefiklerine karşı sürdürülen Hilâfet Hareketi esnasında, “Sivil İtaatsizlik Hareketi /Pasif direniş” üzerinde 1920 civarında yazılan bu fetvada, hilâfetin önemi ve İslam düşmanlarına yönelik her hangi bir itaatın dini açıdan yasak ve haram olduğu dile getirilmiştir. Geniş bir medrese ve mescit ağı ile güçlü bir dinî-siyasî organizasyon olan Hint Ulemâ Cemiyeti'nin liderleri, Hindistan'ın her bölgesindeki din âlimlerinden bu hareket lehine fetva almaya çaba göstermiştir. İşte Sindice olan bu fetva da onlardan biri idi ve Sind bölgesindeki âlimleri temsil etmekteydi. Bu itaatsizlik çağırısı şunları kapsamaktaydı: Çağın meclisine üyelik, devlet okullarında eğitim almak/vermek, fahri unvanını almak (holding honorary title), polis ve asker olarak hizmet sunmak ve kâfirler tarafından üretilmiş malzemeleri kullanmak²³. Fetva maalesef bize ulaşamamıştır.

17- Def'-i Tühmet دفع التهمة:

Bir sayfalık olan bu eseri hiç kimse el-Ûdvî'nin bir eseri olarak ele almamakla beraber, Muhammedî Electric Printing Press tarafından yayımlanmış olduğundan dolayı, bunu eserlerinden biri olarak saymayı uygun

²² Ahmad, “The Doctrine”, s. 158.

²³ Moryani, “Mevlâna Muhammad İsmail Urf”, s. 39; Khan, “Dirâse ve Tahkik”, s. 13. Khan, Fetvâ Lâ Muvâlât (فتوى لا موالات) diye kaydetmektedir.

bulduk. Eser Sindîcedir. el-Üdvî bu eserde kendine yönelik iki bühtana karşı şöyle cevap vermektedir:

“Şeriatte bühtanın cevabını vermek vacip olmasaydı ben susardım:

-Bir kişinin bana “Peygamberler masum mu değil mi? Siz ne düşünüyorsunuz?” sorusuna “Evet peygamberlerin hepsi masumdur” diye cevap verdim. Ancak bazı kişiler cevabımdan “evet” yerine “hayır” yazıp dağıtıyor ve böylece bana büyük bir iftira atıyorlar. Hâlbuki ben cevabımda peygamberlerin hepsinin ismetini *Şerh 'akâid 'azdiyye ve masaire İbn Hemmâm*’dan ispatladım ve ona inanmaktayım.

-Ramazan’da şafak sökerken oruçlunun yiyip içmesinin caiz olup olmadığı hakkında biz dedik ki Hanefî mezhebinde caiz değildir, bizim mezhebimiz de budur ve sorulduğumuzda herkese bu fetvayı vermekteyiz. Ancak Ehl-i Hadis mezhebinde, günün iyice ağarmadığı, şafağın tam söktüğü vakte kadar yeme içmeye izin olduğunu belirttik ve *Fethü'l-Bârî*’den delil getirdik, kendi tarafımızdan hiç bir şey söylemedik. Yine bazı kişiler iftira yoluyla bu mezhebin bana ait olduğunu söylemektedir. Ben durumunu anlattım, herkes Allah’ın önünde hesap verecektir”.²⁴

Aslında aynı eleştirisi Mevdûdî’ye de yapılmıştır.²⁵

18- Mersiye مرثية :

el-Üdvî’nin, mürşidi Mevlâna Tâc Mehmud Amrotî’nin vefatı üzerine yazdığı bu mersiyeden neredeyse her kaynakta bahsedilmiş ve *el-Vahîd* Gazetesi’nin 1936’deki özel *Sind Âzâd Sayısı*’nda yayımlanmış olduğu zikredilmiştir.²⁶ Ancak Adib’e hariç hiç kimse bunu el-Üdvî’nin eserleri içinde

²⁴ el-Üdvî, Def’-i Tühmet, Muhammadi Elektrik Printig Press, Şikârpûr trs, s.1.

²⁵ Bulgur, Durmuş, “Pakistan’da Mevdûdî Eleştirisi”, Mevdûdî Hayatı, Görüşleri ve Eserleri, ed. Abdülhamit Birışık, İnsan Yayınları, İstanbul 2007, ss. 141-177.

²⁶ Kandhro, “Mevlâna Muhammad İsmail”, s. 96; Moryani, “Mevlâna Muhammad İsmail Urf”, s. 34; Alavi, “Hazret Mevlâna Muhammad İsmail”, s. 6; Ahmad, “The Doctrine”, s. 113; Khan, “Dirâse ve Tahkik”, s. 15; Abdülvehhab Çâçar, “Mevlâna Nabi Bahş Üdvî”, Mâhnâme Şeriat, Sakkar, 9/1-4, (Ekim-Kasım 1981), ss. 185-190, s. 190.

saymamıştır.²⁷ Hâlbuki *el-Vahid'in* 1936 baskısına müracaat ettiğimizde mersiye'nin bu baskısında değil de aynı gazetenin 1929'daki baskısında yayımlanmış olduğundan söz edildiğini gördük.²⁸ 1929'daki baskısını Pakistan'daki Sind Üniversitesi'nin Sindioloji Enstitüsü'nde bulduk ama maalesef eksik olduğundan dolayı söz konusu mersiye'ye ulaşamadık. Mersiye *el-Vahid'in* Kasım 1929'un son tarihlerinden birinde olduğu kanaatindeyiz. Zira 1936'daki baskısında Amroti hazretlerinin vefatı üzerine, üç farklı âlimin mersiyesinin 1929'un baskısında yayımlanmış olduğundan bahsedilmiştir. Onlardan birini (Mevlevi Muhammad Sahib Banvî'nin yazdığı) 23 Kasım 1929'un baskısında bulduk.²⁹ Bu tarihten sonraki baskılar eksik olduğu için aradığımız mersiye'ye ulaşamadık. Fakat bu eksik tarihlerin birinde olması gerektiği kanaatindeyiz. Bu mersiye'yi Hindistan'ın ünlü âlimi ve edebiyatçısı Seyid Süleyman Nedvî okuyunca el-Ûdvî'nin üslubu ve onun Arapça uzmanlığını çok beğenmiş ve ona başsağlığı mektubu göndermiştir. Mektubunda el-Ûdvî'nin şiir uzmanlığına hayranlığını ifade etmiştir.

Sonuç ve Değerlendirme

el-Ûdvî'nin (1897-1970) eserleri incelendiğinde büyük bir bölümünün Kur'ân ve Kur'ân ilimleriyle ilgili olduğu görülür. Bütün eserleri incelendiğinde, bilimsel bilgiyi düşünce insanı kimliğiyle insanların dinî meselelerini halletmede istihdam ettiği görülmektedir. Onun tefsir alanına ve ilim dünyasına yaptığı katkı ve etkisini tespit etmek ve eserleri hakkında bilgi sahibi olmak ancak onları incelemekle mümkün olacaktır. Eserlerinin çoğu kaybolmuştur. Mevcut olanlarının üçü hariç, geriye kalanların hepsi el yazması şeklindedir. Dolayısıyla bu makalenin, ilim adamlarının dikkatini bu kıymetli eserlere çekerek onların yayımlanmasına vesile olacağını umuyoruz.

²⁷ Bk. Hekim Sibğatullah Adib, "Mevlâna Muhammad İsmail Ûdvî", Mâhvâr Vînhâr Hyderâbâd, 1, (Ocak 2004), ss. 21-22, s. 22.

²⁸ Roznâme el-Vehid, Sind Âzâd No. Karaçi, 15 Haziran 1936, s. 43.

²⁹ Roznâme el-Vehid, Karaçi, 23 Kasım 1929.

KAYNAKÇA:

- ADİB, Hekim Sibğatullah, "Mevlâna Muhammad İsmail Üdvî", Mâhvâr Vînjhâr, Hyderâbâd, c. 1, Ocak 2004, s. 21-22.
- AHMAD, Mukhtiar, The Doctrine Of I'jâz al-Qur'ân: Al-Üdvî's Theory and Contribution as Found in the First Chapter of His Nûr al-Îqân bi I'jâz al-Qur'ân, Basılmamış Doktora Tezi, Edinburg Üniversitesi, Edinburg.
- ALAVI, Eminullah "Hazret Mevlâna Muhammad İsmail Üdvî Süme eş-Şikârfuri Sahib" Mâhvâr er-Rahim Sindî, Şâh Veliyyullah Akademi, Hayderâbâd, Sind, c. 10, Sayı. 5-6, Kasım-Aralık 1980, ss. 3-21.
- BHUTTO, Saifullah, Şeyh Muhammad İsmail el-Üdvî es-Sindî (1897-1970) ve Safvetü'l-İrfân Bi-Müfredâtı'l-Kur'an Adlı Eserinin Tahkiki (II. Cilt), Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Ankara 2015.
- BULGUR, Durmuş, "Pakistan'da Mevdûdî Eleştirisi", (ed. Birışık, Abdülhamit), Mevdûdî Hayatı, Görüşleri ve Eserleri, İnsan Yayınları, İstanbul 2007, ss. 141-177.
- CİHLEMÎ, Fakir Muhammad, Hedâiku'l-Henefiye, Mektebe Rebi'a (رَبِيعَة), Karaçi, trs.
- ÇAÇAR, Abdülvehhab, "Mevlâna Nabi Bahş Üdvî", Mâhnâme Şeriat, Sakkar/Pakistan, c. 9, sayı.1-4, Ekim-Kasım 1981, ss. 185-190.
- KANDHRO, Mukhtiar Ahmed, "Mevlâna Muhammad İsmail Üdvî Şikârpûri", (Ed. Kâzi Khâdim), Allama Ghulam Mustafa Kâsmi ain sandas hamasir âlim ain adib, Sind Üni, Jamşoro 2007.
- KHAN, Muhammad İkbâl, Dirâse ve Tahkik Mahtût Safvetü'l-İrfân bi-Müfredâtı'l-Kur'ân (el-Mücelledu'l-Evvel), Basılmamış Doktora Tezi, Pencap Üniversitesi, Lahor 2002.
- MORYANÎ, Abdulvehid, "Mevlâna Muhammad İsmail Urf Selâhuddin Üdvî", Mâhvâr es-Sind, İslamabad, sayı. 78, Mayıs-Haziran 2000, ss. 27-40.
- REBBÂNÎ, Mevlâna Abdulhak (2014), 26.05.2014'de Kişisel Görüşme.
- ROZNÂME el-Vehid, Sind Âzâd No. Karaçi, 15 Haziran 1936.
- ROZNÂME el-Vehid, Karaçi, 23 Kasım 1929.
- EL-ÜDVÎ, Muhammad İsmail, "es-Sârmü'l Meslul elâ Münkir-i Hadis er-Resul", el-Veli Hyaderâbâd, (ed. Allame Gulam Mustafa Kâsmî), Hayderâbâd/Sind, c. 10, sayı. 1, Ekim 1986, ss. 5-14.
- , "es-Sârmü'l Meslul elâ Münkir-i Hadis er-Resul", el-Veli Hyaderâbâd, (ed. Allame Gulam Mustafa Kâsmî), Hayderâbâd/Sind, c. 10, sayı. 2, Kasım 1986, ss. 5-11.
- ,Def'-i Tühmet, Muhammadi Elektrik printig press, Şikârpûr, trs.

-----,Tafsir Sura ve -Tîn min et-Tafsir'l-Cedid li'l-Kur'ân el-Mecid, Karachi: Maṭba'at Abbâsî, 1359 AH.

EL-VELÎ Hyaderâbâd, (ed. Allame Gulam Mustafa Kâsmi), Hayderâbâd/Sind, c. 10, sayı. 1 Ekim 1986.